



Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 16. Kimovca 1846.

List 37.

Puhličar pride čez več let spet domú.

Lepa ravnina,
Žitna bogata
Zraven gorá;
Serne, medvedi,
Risvi no gamsi
Gori domá.

Tice, veselje
Mojimu sercu,
Milo pojó;
Cvetke se stavjo
Razveseliti
Moje okó.

Tudi po svetu
Pojejo ptice,
Cvetke diše,
Ali za mene
Vender nikjeri
Tako ljubé.

Vse me pozdravlja,
Mileno gleda,
Se veseli;
Znane spoznavam,
Roke jim dajem:
Srečne oči!

Dečle na njivah
Ino per mervi
Pôtne hité,
Fantje nadejo,
Klepljejo, brusjo
Terdni kosé.

Godu perterka,
Trojkljo, čveterko
S turnov drobní;
Truma dekliška
Domú iz polja
Poje žgolí.

Ukajo fantje,
Hruševe pera,
Brunde pojó,
Stranske pišali,
Biči debeli
Hrume ženó.

Novo veselje
Praznik pernese,
Serce budí;
Mlado no staro
Stvarnika hvali,
V cerkev hiti.

Požencan.

Kakšna pšenica je za seme dobra?

Če hočeš čiste in lepe pšenice pridelati, vzemi za seme le lepiga in zrelega semena, deni ga en dan, predenj ga sejati misliš v kako posodo, ki je z gnojnico ¹⁾ napolnjena, toliko časa, de se v nji dovelj namoči; potem jo zopet vùn vzemi ter jo na kak prostoren kraj razsuj in takó dolgo s pepélam posiplji in mešaj, dokler ti pepél vso mokroto takó popije in posuši, de jo boš zamogel lahko sejati. ²⁾ Od koristi imenovaniga dela sim se iz svoje letašnje skušnje popolnoma prepričal. ³⁾

¹⁾ Tudi vsmrajena scavnica je za to delo dobra, če ne še boljši.

²⁾ Živo apno s pepélam zmešano še bolj pred snetjem obvarje.

³⁾ Ako se pa neutegama lepo vreme prekucne, če ni moč namočeniga semena koj drugi dan po namočenji sejati, bo takiga, pozneje vsejaniga semena malo ozelenélo. Tega so letašnje skušnje gotov porok. Vredništvo.

Po zgorej imenovani šegi namakvana pšenica, katero sim 1845. leta poslednjič od vse druge pšenice sejaj, je bila nar perva zrela, ktera mi je tudi nar boljši pridelek na dobroti in velikosti donesla.

De sim se od te koristi še bolj vživo prepričal, sim na ravno tisto njivo en kos zemlje s čisto nenamočeno pšenico obsejal, ktera je bila kakih 5 dni pozneje zrela, slama je bila veliko manjši, zernje pa veliko slaběji, kakor od perve v gnojnici namočene pšenice. ¹⁾

Iz te skušnje se vidi, de v gnojni vodi namakvana in s pepélam potresena pšenica, akoravno se pozneje seje, venderle bolje rodi, kakor nena-makvana.

Pri ti priliki moram tudi, kar sim že večkrat v Novicah in družih kmetijskih bukvah bral, na znanje dati: kakó nepotrebno delo je pšenico v apnjeni vodi namakvati.

Tudi od te navade sim se dovelj prepričal, namreč: obsejal sim nekaj njiv s čisto, nekaj pa z apnjeno pšenico. Od oapnjeniga semena sim pridelal čiste pšenice z lepim, polnim in nesnetljivim klasjem dovelj, od neoapnjene pa, ako od ravno tistiga semena, venderle semtertje precej snetljive pšenice. ²⁾

Po tem takim mora oapnjenje za semensko pšenico dobro delo biti, kér so po Krasi, dokler niso oapnjene pšenice sejati v navadi imeli, vseskozi obilno snetljavca pridelovali. Sedaj pa, kér so se apnjenja poprijeli, se ga malo kje vidi. A. K.

Opomba za tiste kmetovavce, ki zelje pridelujejo.

De sta korún in zelje kmetovavcam, skorej po celim sveti, nar poglavitniši živež, to mi bo vsak

¹⁾ Ni odreči, de tako namakvanje gnoji in kalenje pohiti.

²⁾ Tudi oapnjena pšenica včasi dovelj snetljiviga pridelka donese, torej ni apnjenje vselej gotovo sredstvo zoper snetljivo pšenico. Večletne skušnje učé, de dobro, zrelo, zdravo in eno leto staro pšenično seme, česiravno ni oapnjeno, da tudi zdrav pridelek brez vsiga snetja. Vredništvo.

človek rad poterdil, kateri je le količkaj po deželi zahajal in s kmetijstvom se kaj pečal.

Od žalostne šibe, ktera je letas veliko krajev, ne samo po Krajskim, ampak tudi v bližnji okolici, zadela, koder korún gnjuje, ste že večkrat slišali, in od podukov, kakó gré z njim ravnati, kader se ga gnjiloba poprijemlje, v naših Novicah marsiktero besedico brali.

Enaka šiba nam je jela, kakor se pogostama iz več krajev sliši, tudi na zelji žugati; namreč, de je začelo korúnu enako tudi zelje sèmtertje po zelnikih gnjiti. Kaj bo, kaj bo, če nas zopet ta žalostna nesreča zasači? Če še ob ta božji dar pridemo!

De bodo pa naši dragi kmetovavci, katerim bi jelo zelje gnjiti, vedili, kaj je pri enaki bolezni storiti, jim svobodni naslednji svét damo:

Vsakimu kmetovavcu, kateri je precej zelja nasadil, bo gotovo tudi mar, de bi ga obilno pridelal, naj bo že za dom, ali pa za prodaj. Takimu človeku ne gré nič družiga storiti, kakor večkrat na zelnik stopiti in paziti, če je zelje zdravo ali ne; če vidi, de začne rumeno perje dobivati, mora že misliti, de je bolno; takrat naj urno bolne glave odbere, poseka, zriba in kisati dene ali pa sirove pojé, de se mu ne bodo spridile in do dobriga sognjile. Naj gré po celim zelniku gori in doli in kjer bo vidil, de so začeli iz storžev ali kocenov (Strunk) zeleni odrastiki spésno poganjati, akoravno ni gnjilobe po glavah še zapaziti, so venderle že bolne, in gnjiloba se mu bo na njih kmalo očitno prikazala; in s takimi glavami naj dela ravno takó, kakor smo mu popred povedali. Če pa kdo sirove zelnate glave kuhati hoče, naj jih, predenj jih kuhati dene, s kropam popári, de ne bodo zdravju škodljive.

Kdor bo z bolnim zeljem takó, kakor smo mu danes svetovali, v caker šel, bo vidil, de se bo zažugane nesreče precej ognil. Oroslav.

Še nekaj od mizarškiga in tesarskiga lesá.

(Konec.)

Tudi nograški kolčiči in podporne za sadno drevje dalje terpijo, če so opaljeni. Povodne cevi (rori) po verhi in po žreli opáliti, je práv koristno delo. Po opaljenih žrelih tekoča voda ima zmerej dobro slast.

Smolnata maža, s kakoršno se morske barke mažejo, obvarje namazane lesove, posebno tiste, ki so v ozidje vdelani, mokrote in gnjilobe, tode les mora popolnoma suh biti, predenj se s smolnato mažo namaže, sicer bi mu škodljiva bila, kakor je bilo že spredej od oljnate maže ali farbanja rečeno.

V pesek vloženi les.

V barkarijah práv toplih krajev vkladajo les v suh pesek, de se práv práv vstroji in uterdi; to delo gré takó: Les se perpelje na tak prostor, kjer sonce celi dan hudó perpéka, tla morajo s kamenjem uterjene (flástrane), potem pa s suhim in čistim peskam eno dlan na debelo nasute biti, po peski se poklada les vsake mere takó, de se eden družiga ne tiši; po lesu nasujejo zopet lego peska takó na debelo, de je les s peskam vès dobro pokrit, pustijo ga toliko časa ležati, de se práv spoti in posuši. Še bolj je, če se h pesku galunaste parsti ali take zemlje primeša, ki ima solnate kisline (Salzsäure) veliko v sebi, kakoršne se lahko dobi dovelj. Vsakterimu je znano, de sonce pesek hudó sogreje, de, če bi ravno podnebje se že shladilo,

pesek še dalje vroč ostane. Vročina prime les v pesku in ga hudó skoz in skoz pregreje. Pri izdelovanji se tudi vidi na koncih v pesku strojeniga lesá, de so okoli steržena veči, proti kraju pa manji razpoke, kér na to vižo mokrota popred iz srede izgine, potler še le iz krajne beline; razpokane letine se v pesku popolnoma nazaj stisnejo, kadar je mokrota iz njih izginila. Znamenja popolnoma suho strojeniga lesá so drobne razpoke v sredi in okoli steržena, in če pesek poleg lesá clo nič mokroten ni.

Takó pogodéni les je silo terd, letine proti sredi takó stisnjene, de se práv teško izdelovati da. To se vé, de le v neprenehama gorkim in sončnim vremenu se zamore droban in debel les v pesku s pridam strojiti.

Pri barkarijah bolj merzlih krajev pa, kjer ne utegnejo vselej sončniga vremena čakati, imajo posebne podstrešne tla, ki jih po podzemeljskih žrelih kurijo, in po njih nasuti pesek grejejo, kamor je les za sušilo vložen.

Strugarji in taki rokodelci, ki droban les izdelujejo, bi si lahko po razloženi viži les sušili in pácali, kér je v naših krajih malo kedaj sončno vreme za tako sušilo dolgo časa stanovitno. J. P.

Bratje sv. Cirila in Metuda v naših šolah.

(Nadalje.)

„Zdaj šola neha. Vi lahko zopet domá ostanete in na pašo gonite, kakor hočete in kader hočete. Svoje tedne ste v šoli dostali, dokler je bila zima; dalje ne utegneta vi, in vas tudi jaz ne silim v šolo. Kratek čas vam bo saj, če bote kaj lepiga brali, bukvice na pašo vzeli; — in kader ste živino vkročali, kake molitvice se naučili, ali pa kako pesem zapéli. — Glejte! lani v jeseni, kader ste ledine zapustili, se niste nadjali, de bote spomladi, kader spet na ledino priženete, že iz bukvic brati znali. — Takó cvet in mladost nov sad poganjata.“

„Vém, de bo nekterimu vaših tovaršev žal, ki so to priložnost zamudili, in je ne bojo lahko več najdlji. Zima je pretekla vam in njim; pa vi ste na dobički, uni pa taki ubogi sromaki — nevedni kakor so bili. Dobro je v mladosti učiti se, kakor ste danes brali: „Kar se v mladosti naučiš, s tem se za starost preskerbiš.“

„Slišali so vsi vaši tovarši, stariši in cela soseska, de naše stopnje v teh 14 tednih niso bile zastonj. Vi znate — kar je vsak slišal — zlogati, znate brati natís in napis; znate šteti do 100, po 1, po 2, po 3, po 4, po 5, po 10. Števila poznate do 100 po nemških in rimskih števkah. Deset znamenj per branji znate razločiti, véste tudi, koliko mescov je v leti in kakó se imenujejo. Iz katekizma ste se naučili od kraja do osmiga člena ali artikelná apostoljske vére, takó, de sim z vami zadovoljin, in blezo, de se je tudi vašim starišam dobro zdelo, kér ste takó gladko in čversto odgovarjali, kar sim vas keršanskiga nauka poprašal. — Za ta kratek čas se že zaide, kar znate.“ —

„Pa nikar ne mislite, de že zadosti znate! Le začetek nauka je to, pa ne konec. Zdaj se imate vi dalje gnati, de bote čedalje bolj popolnoma znali, kér véste, de berete še késno, počasi, pa še z jeclanjem.“

„Véste pa tudi, zakaj človek v šolo hodi — zakaj se uči pisati in brati? Zató, naj bi po tem pridnejši bil, se bolj pametno nosil. Zató so vas stariši in gospodarji v šolo dali, de bi jih po tem raji ubogali, rajši molili in lepši služili Bogú in ljudém; naj bi rastli v modrosti in starosti in v gnadi per Bogu in per ljudéh. To bo vaša nar večí sreča. Ravno zató so se vas tvegali vaši dobri stariši celo zimo, ter so dostikrat za vas h živini